

tének alapját és feltételét jelenti, ott az egyes embert át kell hogy hassa a közösség iránti felelősség. Ilyen szerves társadalomszemlélet vezette az Education Act létrehozóit és ilyen organikus szociológiai szempontoknak kell vezetniök mindazokat, akik az új iskolatörvényeket a gyakorlatba ültetik át.

Faragó László tehát tanulmányában nem a filozófiát és nem is a pszichológiát választja pedagógiai vizsgálódásainak testvér tanulmányául, hanem azt a társadalomelméletet, amelynek praktikus konzekvenciái lehetővé teszik, „hogy a nagyvárosok személytelen életében számukra, névtelen tömegtaggá süllyedt ember ismét lényeges életet éljen: sorsa ne 'történjék' vele, hanem jövőjét a közösség keretein belül maga is alakítsa“. Éppen ezért ez a tanulmány értékes útmutató minden társadalmi lelkiismeretnek.

Mándy Stefánia.

LÉNÁRD FERENC: *A lélektan útjai*. 1947, Budapest. (A Búvár könyvei XXV.) Franklin-Társulat. 271 l.

A lelki élet tényeit akkor lehetne egyértelműen meghatározni, ha e tények jelekkel és szimbolumokkal teljesen kifejezhetőek lennének, ha a matematikum éppolyan fokig érvényesülhetne a lélektanban, mint például a fizikában. A modern tudományos lélektan minél nagyobb fokú exaktságra törekszik ugyan, de e törekvésnek vannak elvi határai: mivel egyértelmű jelekkel a lelki tények nem fejezhetőek ki teljesen, a határt a fogalmi kifejezés exaktságának lehetőségei adják. Legáltalább is ma ez a helyzet.

A természettudományos irányú modern lélektanban is a fogalmi (s így nem feltétlenül egyértelmű) kifejezés dominál, és így igen sokszor előfordul, hogy a lélektani iskolák, irányok csak terminológiában, szemléleti módban térnek el egymástól: másképp nevezik és magyarázzák ugyanazt aényt, mert más módszerrel nyúlnak hozzá, más szempontból közelítik meg, holott maga a tény ugyanaz.

Aki ezt felismeri, „közelebb jutott magának a lélektannak megértéséhez is“ — írja Lénárd Ferenc. Könyvének igen nagy érdeme, hogy ő maga igen sok helyen rámutat az egyes látszólag szembenálló irányok csupán terminológiai vagy módszeres eltérésére s ténymagyarázataik ezektől meghatározott különbségeire.

A lélektannak, ennek az egyik legfiatalabb tudománynak gyermekbetegsége, hogy egységes módszere és szemléleti módja nem alakult ki még eléggé, bár kétségtelenül igen nagy az a kutatásterület, eredményösszeg, amelyet a kutatók egységesen fognak föl és egységesen vesznek tudomásul. A tények ereje előtt mindenkinek meg kell hajolnia, s ez a tudomány továbbhaladásának igazi útja, nem a rendszerek felállítás, transzcendens vagy immanens metafizikai magyarázó elvek keresése. „Tények és nem rendszerek fontosak a pszichológiában“ — idézi Lénárd Ferenc Boring szavait, s maga is úgy vázolja fel a modern lélektan útjait, ahogyan a tények felderítésében továbbhalad. A módszerek csak annyiból jelentősek, hogy megvilágítanak-e új tényeket a már a ismerteken túl. Az introspekció módszerénél meszebb vezetett a viselkedés megfigyelése, ennél is tovább a biológiai alapú lélektan, vagy a funkciófoglalom bevezetésével alkalmazott klinikai módszer.

A szerző igen jó érzékkel tapint rá azokra a pontokra, amelyek a lélektan történetében továbbhaladást jelentenek. A lélektan multja nagy, története rövid — idézi *Ebbinghaustól*. A metafizikai érdeklődés az emberi élet titokzatosa, érző, gondolkodó, akaró, szóval a testi jelenségekről függetlenül látszó vagy azokon túlmutató jelenségei iránt olyan ősi, hogy a legprimitívebb embernél is megtalálható. Érthető, ha az európai gondolat első virágzásában, a görög műveltségben már a lélekre vonatkozó elméletek sokaságával, sőt a megfigyelések első nyomaival is találkozunk. A görög gondolatot bizonyos vonásaiban tovább élteti az arab és a keresztény középkor, s a skolasztika az emberismeret nagy mélységéig hatol, de csak az újkorveti fel a természet — majd az ember — rendszeres megfigyelésének szükségességét. A XIX. század analitikus iránya adja a lélektannak a fiziológia felől az első lökést exaktabb, tapasztalati területek felé, s mire eljő a századvég és a XX. század, a fiatal tudomány a részletmegfigyelések tömegével rendelkezik, csak hogy nem nagyon tud mit kezdeni velük. Erre az állapotra következik mintegy visszahatásként *Düthey* és *Spranger* igen finom, szellemtudományos lélektana, amely nem részleteket, hanem egészet néz, és az egyént fenomenológiailag elemzi. Az egész-szemlélet, a szintézis

a természettudományos irányú lélektanra sem marad hatás nélkül, hiszen mind az alak, mind a funkció fogalma, mind a biológiai (hormikus) alapú lélektani módszer részlet-elemzés helyett egész-szemléletre törekszik, nem is szólva a pszichoanalízis-ről vagy a legújabb hajtásokról, a karakterológiáról és a személyiség lélektanáról, amelyek az egész embert tartják szemük előtt a részletjelenségek vizsgálata helyett. Ezeket meggondolva, világosnak látszik, hogy a lélek tudományának története a problémamegoldás útját követi: szintetikus szemlélettel indul, az ismeretek bizonyos fokán analízis tér át, amelyet egy magasabb rendű, most már tudományosan meg-alapozott szintézis természetesen követ.

Elmondhatjuk, hogy *Lénárd Ferenc* könyve hézagpótló a magyar nyelvű lélektani irodalomban, mert ilyen terjedelemben előtte senki sem foglalta össze magyarul a modern lélektan irányait. A tulajdonképeni tudományos lélektan ismertetése azonban csak a könyv második (nagyobbik) fele, s ez képviseli a címben megjelölt „utak”-at. A könyv első részének legalább annyira lehetne a „lélekről vallott nézetek” vagy a „lélekfogalom fejlődése” címet adni, szigorúan véve nem tartozik a tudományos lélektan történetéhez. A részletesebb tárgyalást az angol empiristák asszociációs lélektanával is el lehetett volna kezdeni, mint olyan közvetlen előzménnyel, amelynek a hatása a mai időben is érezhető.

Irányok és kutatók ismertetése közben nem feledkezünk meg a szerző a lélektani fogalmak történetének ismertetéséről sem. Meggyőződésünk, hogyha utóbbival még részletesebben foglalkozik, ez előnyére vált volna könyvének. Nagyon érdekes feladat lenne a lélektani fogalmak társadalmi háttérének kibontása is, mert valószínűleg nem véletlen az, hogy a tudomány kivirágzása és nagy hatása a természet-tudományokkal együtt a polgárság századvégi formáinak kibontakozásával esik egy időre. A lélektan is, mint minden más szellemi megnyilvánulás, beletartozik a világkép egészébe, s ezt legjobban az utóbbi évtizedben leginkább hangsúlyozott kutatóterület, a szociális lélektan mutatja.

Ha valaki lélektani problémák, a lélektan története modern irányai között tájékozódni kíván, bizvást fordulhat *Lénárd Ferenc* könyvéhez, benne megbízható forrásra talál. Ezért mondhatjuk, hogy, nélkülözhetetlen nevelők és leendő nevelők számára, de igen hasznos emlékeztetőül a szakembernek és tájékoztatóul az érdeklődő nagyközönségnek is.

Vajda György Mihály.

LÉLEKTANI TANULMÁNYOK RANSCHBURG PÁL EMLÉKÉRE. Ranschburg Pál hagyatékából *Focher László, Kaufmann Irén, Révész Margit, Schnell János, Vértes O. József* közreműködésével szerkesztette *Harkai Schiller Pál*. — A Pázmány Péter Tudományegyetem Lélektani Intézetének kiadása. Budapest, 1946. 140 l.

Ez a kötet, mint a szerkesztő előljáróban még külön is megjegyzi, „szerény hódolat” akar lenni Ranschburg Pál emlékének. Örvéndetes tény és a magyar tudomány művelőinek töretlen akarátát jelzi, hogy egy évvel az ostrom után a háborús idők áldozatai közé tartozó kitűnő pszichiáter és pszichológus emléket — ha szerényebb keretek között is — de kellő tudományos formában örökíti meg a volt munkatársak és hálás tanítványok szeretete.

A kötetben közölt dolgozatok két csoportba sorakoznak. Az első egyfelől Ranschburgnak magának két írását tartalmazza: búcsúját munkatársaitól és Harkai Schiller Pál cselekvéstani lélektanának igen kimerítő és részletes, elismerő bírálatát, másfelől a munkatársak és volt tanítványok megemlékezését Ranschburgról. A második csoportba néhány rövidebb lélekzetű dolgozat van sorolva, amelyek „Ranschburg hatását közvettebb formában mutatják”, s amelyeknek szerzői közül kettő, Révay József és I. Barcza Erika szintén a háború áldozatává vált.

Az első csoport-dolgozatai közül első helyen áll *Vértes O. József*, a kitűnő gyógypedagógus és pszichológus egy dolgozatának vázlata „Az abnormitás alakproblémájáról”, amelyet Ranschburg még kézirati formájában „érdeklődéssel tüntetett ki” s amely — így vázlatosan is — jó segítségére lehet minden nevelőnek, nemcsak a gyógypedagógusnak. Igen ügyes és érthető formában mutat rá a gyengeelméjűség egyik főjellegzetességére, arra a körülményre, hogy „a gyengeelméjűekben a lelki elemek, a darabok, a részek igen sok esetben nem tudnak egészszé alakulni” s így „legjobb esetben abnormis alakokkal, rendellenes részekkel van dol-